

„ЗЕЛЕН ПАКЕТ“ С ПРЕПОРЪКИ

Младежка конференция

**„ЕКОЛОГИЯТА В ПОЛЗА НА ЗДРАВЕТО –
ГЛЕДНАТА ТОЧКА НА МЛАДИТЕ
В КОНТЕКСТА НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА С COVID-19“**

София, 7 – 9 юли 2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ	3
СПИСЪК С МЕРКИ ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЕКО-СЪОБРАЗЕН НАЧИН НА МИСЛЕНЕ СРЕД МЛАДИТЕ	5
СПИСЪК С ИДЕИ КАК ДА БЪДЕ ИНТЕГРИРАНА ПО ХОРИЗОНТАЛЕН НАЧИН ЗЕЛЕНАТА ТЕМА В УЧИЛИЩЕ	9
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	13

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият **„Зелен пакет с препоръки“** беше генериран в резултат на младежки диалог, проведен в рамките на проект на Фондация Българска Памет на тема: **„Екологията в полза на здравето – гледната точка на младите в контекста на предизвикателствата с COVID-19“**, 2020-3-BG01-KA347-094727 – съ-финансиран по Програма **„Еразъм +“**, КДЗ.

Дейност **„Младежки диалог“** към Еразъм+ насърчава активното участие на младите хора в демократичния живот и дебата с представители на различни институции по важни въпроси, теми и приоритети като зелената трансформация и предстоящата екологична промяна в България и Европа. Събитията в рамките на тази ключова дейност стимулират активното участие на младежите в демократичния живот в Европа и взаимодействието им с лицата, определящи и отговорни за политиката.

Така 50 младежи от различни кътчета на Югозападна България, на възраст между 15-24 г. се превърнаха в своеобразни **„посланици на положителната зелена промяна“**, поставяйки въпроси на отговорните за политиките в областта на зелената и дигитална трансформация на местно, национално и европейско ниво. Дискутирани бяха темите, свързани с ефекта на кръговата икономика върху развитието на страната, с начините за ефективно третиране на основните замърсители на въздуха – отпадъци, транспорт, горива, с инструментите, позволяващи активно включване на младите при формиране на политиката за младежта, така, че гласът им да бъде чул. В резултат от проведения младежки диалог те формираха идеи за формиране на екосъобразен начин на мислене сред младите и интегриране на зелената тема в училище.

Основната цел на проекта: **„Екологията в полза на здравето – гледната точка на младите в контекста на предизвикателствата с COVID-19“**, бе посредством открит и конструктивен диалог на младите участници с вземащите решение, да се повлияе на младежката политика, насочвайки вниманието върху необходимостта от (ре)формиране на политиките, свързани със зелената трансформация, чрез:

- идентифициране на структурни проблеми и бариери пред екологичната промяна в България;
- повишаване информираността за влиянието на изменението на климата и замърсяването на въздуха върху общественото здраве;
- формиране на екосъобразен начин на мислене сред младите и
- изграждане на личностно съзнание за устойчиво развитие и устойчив начин на живот посредством индивидуален принос и образование.

Програмата на тридневната младежка конференция включваше срещи и дискусии на младите хора с д-р Моника Панайотова, евродепутат (2012-2014), Заместник-министър на Българското председателство на Съвета на ЕС-2018; г-жа Констанца Каралеева – старши експерт, и Камелия Йосифова – главен експерт в дирекция “Младежки политики” към Министерство на младежта и спорта; г-н Ботьо Ботев, общински съветник, Заместник-председател на Комисията по икономика, собственост и дигитална трансформация на Столичен общински съвет; г-жа Виолета Стоева, младши експерт, отдел ИЕ към Изпълнителна агенция по околна среда; г-жа Тодорка Петкова, главен експерт от отдел МВШРМ, Изпълнителна агенция по околна среда; г-жа Вероника Манова – Координатор „Партньорство и дигитален преход“, Urban agenda for EU към Община София; г-жа Светлана Ломева, директор, Асоциация за развитие на София; г-жа Станимира Мишева, главен експерт в дирекция “Политика по изменение на климата, МОСВ; г-жа Радостина Кандиларова, старши експерт в дирекция “Опазване чистотата на въздуха”, отдел “Качество на атмосферния въздух”, дирекция „Политика по изменения на климата“, МОСВ; Бойко Благоев, Ръководител на отдел „Комуникации“, Представителство на Европейската комисия в България, и д-р Младен Ламбев, бивш координатор на Парламентарното измерение на Българското председателство на Съвета на ЕС-2018.

Младежите обсъдиха с вземащите решение потенциални начини за преодоляване на съществуващите предизвикателства за превръщане на България в екологично-чиста държава и Европа в климатично неутрален континент чрез повишаване информираността на обществото и в частност на младите за връзката между новия коронавирус и екологичните проблеми, както и за важността на индивидуалния принос и образованието за формиране на еко-съобразен начин на мислене и изграждане на личностно съзнание за устойчиво развитие и устойчив начин на живот.

В резултат на младежкия диалог и проведените симулационни игри и интерактивни сесии, те формираха настоящия „Зелен пакет от препоръки“, съдържащ:

- Списък с мерки за формиране на еко-съобразен начин на мислене сред младите;
- Списък с идеи как да бъде интегрирана по хоризонтален начин зелената тема в училище.

Фондация Българска Памет благодари на всички участници в проекта и вярва, че настоящият материал ще има своята добавена стойност за намаляване на негативната статистика, показваща, че България е на първо място в ЕС по смъртни случаи от замърсения въздух, който е и сред 10-те главни рискови фактори за здравето в глобален план, както и че съгласно прогноза на ОИСР през 2050г. замърсяването на въздуха ще е основна причина за смъртните случаи в света, свързани с околната среда.

СПИСЪК С МЕРКИ ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЕКО-СЪОБРАЗЕН НАЧИН НА МИСЛЕНЕ СРЕД МЛАДИТЕ

Настоящият раздел съдържа **мерки за формиране на еко-съобразен начин на мислене** сред младите. В резултат от проведения младежки диалог бяха обсъдени въпросите **как всеки може да допринесе за намаляване на въглеродните емисии**, за **подобряване чистотата на въздуха** и справяне с климатичните промени. В допълнение бяха идентифицирани **структурни и институционални проблеми и бариери, както и предложени мерки за тяхното преодоляване.**

По отношение на **идентифицирани структурни и институционални проблеми и бариери**, бяха предложени **следните потенциални решения:**

- По-добра междуинституционална координация, която да позволява тясно взаимодействие при преодоляване на проблема, свързан със замърсяването на въздуха и високата концентрация на фините прахови частици (ФПЧ), водещ до смъртоносен риск за здравето и в частност на по-тежко протичане на COVID-19.
- Оптимизиране на връзката между местна и централна власт по въпросите за чистотата на атмосферния въздух, по начин по който разходите за инициативи и мерки в тази област да бъдат предварително планирани и синхронизирани още на етап изготвяне на съответните институционални бюджети.
- Прилагане на балансиран подход в екологичните програми, както по отношение на големите градове, където се наблюдава превишаване на допустимите норми за качеството на въздуха: замърсяването с озон, азотен диоксид и прахови частици (ПЧ), така и за икономически по-бедните райони и общности, които се намират под особена заплаха от вредното въздействие на замърсения въздух.
- Адаптиране на социалните помощи към мерките за зелената трансформация чрез преобразуване на енергийните социални помощи в по-екосъобразни такива [предвид, че въглищата и дървата са сред най-големите замърсители, в т.ч. с ФПЧ], предвид, че близо 80% от населението в България живее при нива на замърсяване над целевата норма за ФПЧ, което е причина за високата заболяемост и преждевременната смърт на близо 13000 българи.
- Провеждане на активна политика на пазара на труда, съобразена с обстоятелството, че в резултат на зеления преход голям брой от жителите на най-бедните региони в страната, както и заетите в замърсяващи промишлени отрасли (като

производство на електроенергия, добивна промишленост и др.) ще се нуждаят от преквалификация и нови работни места.

- Прилагане на интегриран подход по темите за устойчивото развитие, който да фасилитира екологичната промяна в страната, в контекста на цялостната зелена трансформация на европейско ниво и заложените цели в Зелената сделка на ЕС.
- Постигане на синергия между национално и европейско финансиране с оглед по-устойчиви резултати в прилагането на зелена политика чрез паралелно инклузивно възстановяване на икономиката.
- Поставяне на чистия въздух и климата в основата на проектите, залегнали в Плана за възстановяване и устойчивост на България.

По отношение на идеите как може да се допринесе за **намаляване на въглеродните емисии, за подобряване чистотата на въздуха и справяне с климатичните промени**, бяха генерирани **следните предложения**:

- Провеждане на информационна кампания с целева група „млади хора“ относно използването по предназначение на контейнерите за разделно изхвърляне на отпадъци, с цел рециклиране на все по-голям дял от отпадъците в страната.
- Въвеждане на лични стимули, чрез които хората да бъдат насърчавани към „зелено“ индивидуално поведение и да осъзнаят, че голямата цел за климатична неутралност на континента Европа до 2050 г. е постижима само с общите усилия, участието и ангажираността на всички европейски граждани.
- Формулиране на български термин, аналогов на английския „greenwashing“, означаващ нелоялна практика, която цели да убеди клиентите на дадена организация, че тя споделя зелените принципи и се стреми да намали своя отпечатък. Това ще повиши нивото на информираност на гражданите и способността им да разграничават природно отговорни компании/организации, използвайки коректно терминологията, свързана с кръговата икономика.
- Предприемане на мерки и действия от страна на бизнеса за намаляването на емисиите парникови газове, насочени към икономия на ресурси, подобряване производителността, опазване на околната среда и повишаване на енергийната сигурност. Подкрепа за компаниите, които започнат да развиват и прилагат цялостна

стратегия за управление на парниковите газове, повишаване на енергийна ефективност и предотвратяване на замърсяването.

- Допълнителни стимули за използването на „устойчив“ транспорт, в комбинация с постепенно спиране от движение на превозните средства, отделящи изгорели газове над допустимите стойности съгласно Европейските стандарти (Euro 1 – Euro 6). Преценката за конкретните времеви рамки и минималния стандарт, на който да отговарят автомобилите, следва да се направи след задълбочен и всеобхватен анализ. До преминаването към електромобили, за предпочитане са биодизелът, метанът и биоетанолът - възобновяеми горива, които значително могат да намалят емисиите парникови газове от автомобила. Метанът например може да се произвежда от отпадъци от сметища, селското стопанство или пречиствателни станции и така ресурсите, необходими за неговото производство са сведени до минимум.
- Осъзнаване на връзката между високата консумация на енергия и нарастващото използване на цифрови данни [през 2012г. е преминал мащабът от 1 zettabyte, през 2018г. е 33 zb, а до 2025г. се очаква да достигне 125 zb]. Дигитализацията невинаги е свързана с еко-съобразен отпечатък, тъй като високият обем данни изисква високо енергопотребление. В тази връзка е необходимо провеждане на разяснителни кампании с цел информиране на населението за ползите от т.нар. „дигитално почистване“ [Digital Clean-up] – оптимизиране обема цифрови данни, с които един човек си служи.
- Ограничаване отоплението на твърдо гориво, съчетано с преориентиране към зелена енергия от възобновяеми източници (слънчева, вятърна, геотермална) чрез насърчаване на производството и потреблението ѝ.
- Нов подход към организацията на работния процес в офиса - рационална употреба на електричество, вода, хартия и офис консумативи, избягване на цветното копиране като по този начин се намалява количеството използвани химикали под формата на мастило.
- Прилагане на практика на концепцията за еко-предприемачеството (дейност, която съзнателно адресира екологичен и/или социален проблем чрез реализирането на предприемачески идеи с положителен ефект върху околната среда, които в същото време са икономически обосновани) по линия на граждански и бизнес инициативи, ясно отчитащи въздействието на човека върху природата и насочени към нейното опазване.

СПИСЪК С ИДЕИ КАК ДА БЪДЕ ИНТЕГРИРАНА ПО ХОРИЗОНТАЛЕН НАЧИН ЗЕЛЕНАТА ТЕМА В УЧИЛИЩЕ

Настоящият раздел обобщава **идеите за интегриране по хоризонтален начин на зелената тема в училище**, генерирани от 50-те участници в младежкия диалог с вземащите решение.

Младите хора се обединиха около необходимостта от интердисциплинарен подход към екологичната проблематика в учебното съдържание, формулирайки следните идеи:

- Включване в учебното съдържание на т.нар. "LifeComp" компетентности и умения, идентифицирани в Доклада на Съвместния изследователски център на Европейската Комисия (JRS): "Рамка на личностната компетентност, социалната компетентност и компетентността за придобиване на умения за учене" (2018), като "актуални" за справяне със съвременните обществени и икономически предизвикателства. Тези девет житейски компетентности [саморегулиране, гъвкавост, емпатия, благополучие, комуникация, сътрудничество, стремеж към израстване и напредък, критично мислене, управление на ученето] представляват съвкупност от умения, приложими към всички сфери на живота, които могат да подпомогнат справянето на гражданите на ЕС с предизвикателствата на XXI век. Интегрирането им в учебния процес чрез методите на формалното и неформалното образование е от ключово значение за развитието на активни млади граждани с отношение към проблемите на околната среда и борбата с изменението на климата, вземайки под внимание проучване на Евробарометър от 5 юли 2021г., което показва, че европейските граждани считат, че изменението на климата е най-сериозният проблем, пред който е изправен светът.
- Активна роля на учителите във формирането на ценностна система у младото поколение, насочена към изграждане на екологична и здравна култура. Това предполага изясняване на взаимовръзката „човек-общество-природа“ чрез релевантни примери от различни учебни дисциплини, усвояване на нови ценности, знания и умения, на база на които младият човек да формира активна гражданска позиция за опазване на околната среда от замърсяване, използване на нови технологии за рециклиране на отпадъци и съхраняване на природните ресурси.
- Използване на „Час на класа“ за обсъждане на актуални зелени теми, подкрепени с факти и данни, които илюстрират ползите от еко-съобразното поведение, като например обстоятелството, че 1 тон 100% рециклирана хартия спестява еквивалент на 4100 киловатчаса енергия и 7000 литра вода, тъй като производството на рециклирана хартия се нуждае от 60-70% по-малко енергия, отколкото това на стандартната.

- Разширяването и повишаването на теоретическото и практическото равнище на знанията на учениците по въпросите, свързани с околната среда, чрез включване по хоризонтален начин на екологията в учебното съдържание и намиране на междупредметни връзки, които демонстрират ролята и отговорността на всеки човек към опазването на природата.
- Обсъждане с училищното ръководство, общинските власти и други отговорни институции, на различни зелени инициативи, които могат да се реализират в непосредствена близост до училището – залесяване, почистване на боклук от тревни площи, речни корита, паркове, както и организиране на разделно сметосъбиране на пластмаса, метал, стъкло и хартия (макар и в малък мащаб) в населените места, където все още няма отделни контейнери за тази цел.
- Създаване на „Зелен кът“ в сградата на училището – на видно от всички място. Зеленият кът би могъл да представлява подходящо оформено пространство за представяне на екологични теми, въпроси, интересни факти, актуални статистически данни, кампании, снимки и видеоклипове. С цел максимално популяризиране, училището може да кани представители на вземащите решение в сферата на екологията, неправителствени организации и еко-предприемачи да отбелязват заедно символични дати в Зеления кът, както и да презентират пред учениците своята дейност по интерактивен и достъпен начин.
- Осъществяване на еко-състезания в училищния двор: разделени на класове или групи по преценка на своите преподаватели, учениците могат да „отговарят“ за зеления облик на определена част от двора – да засаждат дръвчета и цветя; да почистват и облагородяват; да събират разделно капачки, бутилки и други отпадъци; да създадат пунктове за даряване на непотребни дрехи или други вещи от домакинството, които вместо да бъдат изхвърлени, да послужат на хора в нужда. В края на срока или учебната година комисия от учители ще излъчва отбора-победител, а директорът ще го награждава на тържествена церемония.
- Провеждане на индивидуален ученически конкурс, целящ да насочи вниманието на младите хора към екологичните проблеми, с които се сблъскват всеки ден в своето населено, като например: трафик, битово замърсяване, качество на водата и въздуха, състояние на почвата, консумация на енергия, наличие или отсъствие на зелени площи и паркове. Всеки участник в конкурса ще трябва да проведе проучване по избрано от него зелено предизвикателство. Въз основа на резултатите, той ще предложи

конкретни идеи и действия, насочени към подобряване на екологичната ситуация и привличане на вниманието на широката общественост към нея. Класираните на първите три места ще бъдат отличени с грамота и материална награда. Би могло да се потърси сътрудничество със съответната община за реализиране на практика на тези идеи в населеното място.

- Организиране на уроци на открито, което ще бъде добър пример за интегриране на екологичното образование с предмети от различни културно-образователни области. В допълнение, това ще насърчи физическата активност и прекарването на повече време на чист въздух сред младите хора, противодействайки на обезпокоителната тенденция те да водят все по-застоял начин на живот с дълги часове пред екрана на компютър, телефон или друго цифрово устройство, допълнително задълбочена от глобалната пандемия COVID-19.
- Съвместни действия между ученици, учители и родители – беседи, срещи и разговори, целящи промяна в цялостния подход към опазването на околната среда както в рамките на учебния процес, така и в семейството, тъй като е всеизвестна силата на личния пример и модел на поведение за изграждане на ценности сред подрастващите. От друга страна, актуални проучвания показват, че поколението Z проявява по-висока чувствителност към екологията и борбата срещу измененията на климата от предходните поколения. В този ред на мисли е възможно децата, като „посланици“ на зелен начин на мислене, да повлияят положително на своите родители.
- Провеждане на повече извънкласни занимания, семинари, проекти, зелени училища, по време на които младите хора да имат възможността да обсъждат различни аспекти на екологичната проблематика със своите събеседници и връстници. Във формите за обратна връзка от настоящия Младежки диалог над 95 % от участниците споделят, че той е разширил познанията им по зелената тема и е провокирал креативността им за намиране на решения на съществуващите предизвикателства.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, актуалността на разгледаните в рамките на проекта теми се потвърждава и от последното проучване на Евробарометър от 5 юли 2021 г. То показва, че европейските граждани считат изменението на климата за най-сериозния проблем, пред който е изправен светът. Повече от девет от всеки десет души, участвали в проучването, считат изменението на климата за сериозен проблем (93 %), като почти осем от всеки десет души (78 %) считат, че то представлява много сериозен проблем. Когато са били приканени да посочат най-сериозния проблем, пред който е изправен светът, над една четвърт от запитаните (29 %) са избрали някой от следните отговори: изменението на климата (18 %), влошаването на състоянието на природата (7 %) или здравословните проблеми, дължащи се на замърсяване (4 %).

Що се отнася до политическия отговор, девет от всеки десет европейци (90 %) са съгласни, че емисиите на парникови газове следва да бъдат сведени до минимум, като същевременно се компенсират оставащите емисии, за да стане ЕС неутрален по отношение на климата до 2050 г.

Близо девет от всеки десет европейци (87 %) считат, че е важно ЕС да определи амбициозни цели за увеличаване на използването на енергия от възобновяеми източници, като същият процент счита, че е важно ЕС да предостави подкрепа за подобряване на енергийната ефективност.

Мнозинството (64 %) от гражданите на ЕС вече предприемат индивидуални действия в областта на климата и съзнателно правят устойчив избор в ежедневието си. На въпроса кой отговаря за борбата с изменението на климата, гражданите подчертават необходимостта от структурни реформи, които да съпътстват индивидуалните действия, като посочиха националните правителства (63 %), предприятията и промишлеността (58 %) и ЕС (57 %).

Имайки предвид гореизложеното, както и амбицията на Европейския съюз да се превърне в глобален лидер на борбата срещу изменението на климата, 50-те млади участници проведоха пълноценен и наситен с конкретика младежки диалог с вземащите решение, по може би най-значимата за бъдещето на всички ни тема – екологията в полза на здравето. Осъзнавайки, че обликът на Европа в 21 век ще зависи от смелостта на техните мечти и действия, те изявиха желание за включване в бъдещи зелени инициативи с подкрепата на Фондация Българска Памет, Центъра за развитие на човешките ресурси и Програма „Еразъм +“.

Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия. Настоящата публикация отразява единствено възгледите на авторите и Комисията не носи отговорност за начина, по който може да бъде използвана съдържащата се информация.